https://doi.org/10.59295/stctce2025.II.04 CZU: 929.6:342.4(498+478)

SIMBOLURILE NAȚIONALE ÎN CONSTITUȚIILE ROMÂNIEI ȘI REPUBLICII MOLDOVA. SCHIȚĂ PENTRU O CERCETARE INTEGRATĂ A TRADIȚIILOR CONSTITUȚIONALE COMUNE ALE CELOR DOUĂ ȚĂRI

NATIONAL SYMBOLS IN THE CONSTITUTIONS OF ROMANIA AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA. OUTLINE FOR AN INTEGRATED STUDY OF THE COMMON CONSTITUTIONAL TRADITIONS OF THE TWO COUNTRIES

Lucian-Sorin STĂNESCU,
Universitatea „Ștefan cel Mare" Suceava, România,
ORCID ID: 0009-0009-0268-9968,
e-mail: lucian.stanescu@fdsa.usv.ro

Motto: „Si vous m'enlevez le drapeau tricolore, vous m'enlevez la moitié de la force de la France, ici comme au-delà de ses frontières." (Dacă îmi iei steagul tricolor, îmi iei jumătate din forța Franței, atât aici, cât și în afara granițelor" – Alphonse de Lamartine, ministru de externe în guvernul provizoriu al celei de-a Doua Republici Franceze, februarie 1848).

Abstract. *Constitutionally enshrined national symbols represent an expression of legal tradition and state identity. The Constitutions of Romania and the Republic of Moldova contain provisions concerning the flag, anthem, coat of arms, and other symbols of sovereignty, reflecting both a shared legal and historical heritage and the distinct trajectories of each state. This paper offers a comparative analysis of how national symbols are integrated into the two constitutions, highlighting the survival and adaptation of the constitutional tradition in light of European constitutionalist influences. It examines whether these symbols are merely remnants of the past or whether they actively function as instruments in legitimizing constitutional order and defining contemporary state identity. Through this research, an integrated perspective emerges on the continuity of the Romanian constitutional tradition in both states and on how it adapts to new legal and political realities.*

Keywords: *national symbols, constitutionalism, Romania, Republic of Moldova, shared traditions, European influences*

• Introducere

Simbolurile naționale reprezintă astăzi un element formal comun majorității constituțiilor lumii și fac parte din nucleul identitar al statelor pe care le reprezintă, chiar dacă nu sunt cuprinse în domeniul nerevizuibil al legii fundamentale, așa cum este cazul Constituției României din 1991. În doctrina constituțională românească, elementele de identificare și de recunoaștere internațională ale unui stat sunt caracterele statului, forma de guvernământ, structura de stat, valorile supreme pe care acesta se întemeiază, principiile fundamentale de guvernare, atașamentul față de drepturile și libertățile individuale [1, p.799], fără ca enumerarea să fie exhaustivă. Acestea trebuie completate cu semnificația reprezentării simbolice a statului român, care este importantă din două puncte de vedere: pe de o parte, ea sugerează coeziunea comunității politice [2, p.112] constituită statal, iar pe de altă parte, orice acțiune care tinde să le afecteze este considerată o acțiune anti-statală [3, p.326].

Așa cum am afirmat și cu altă ocazie, consacrarea simbolurilor naționale la nivelul legii fundamentale a țării reprezintă o veritabilă tradiție formală a constituționalismului național, care s-a impus încă de la prima constituție a României din 1866, fie că acestea au fost denumite „simboluri" sau „însemne" ori au fost enumerate în mod distinct într-un titlu separat, fie că au fost cuprinse într-un titlu al „dispozițiunilor generale" [4, p.1], cu mențiunea că în Constituția României ele s-au multiplicat în raport cu constituțiile precedente, fiind adăugate în premieră Imnul de Stat și Ziua Națională, având deopotrivă valențe identitare. [5, p.14] Suntem de acord cu aserțiunea conform căreia „conținutul reglementării constituționale a relațiilor sociale fundamentale este determinat, în primul rând, de tradiția multiseculară a principiilor politico-juridice" [6, p.65] și de aceea interesul pentru prezentul studiu constă în asemănările vizuale și de conținut între simbolurile naționale ale României și cele a Republicii Moldova, motiv pentru care ne-am propus să înțelegem modul de formare a acestora, opțiunile comune și cauzalitatea lor istorică și statală.

2. Premise teoretice și metodologice

După cum observă prof. C. Călinoiu, aspectele esenței și istoriei constituțiilor și constituționalismului implică mai multe direcții de investigație societală: evoluția istorică, terminologie și concepte (definiții și interpretare), elaborare, realizare, modificare și clasificare (forme, sensuri materiale și formale); conținut (definiție, structură, funcții, limbaj, stil); constituționalismul în

societatea contemporană, istoriografia constituționalismului autohton, impactul constituției asupra relațiilor multidimensionate în cadrul societății contemporane (bazele constituționale ale sistemelor economice, sociale și politice), supremația constituției în societatea contemporană (forme, sensuri materiale și informale) [7, p.95].

În ceea ce ne privește, dorim să (re)aducem în dezbatere geneza simbolurilor naționale în Constituțiile României și Republicii Moldova, sens în care apelul la știința heraldicii poate completa direcțiile de cercetare enumerate mai sus. Conform definiției lui Dan Cernovodeanu (1921-1999), important heraldist român, „știința heraldică are ca scop cunoașterea principiilor teoretice conform cărora se poate întocmi o stemă cu toate elementele ce o compun – scut și ornamente exterioare – precum și istoricul alcătuirii ei" [8, p.13]. Într-un registru mai nou, reputatul specialist în heraldică, Silviu Andrieș-Tabac, arată că aceasta „este o știință specială a istoriei care cercetează geneza și evoluția însemnelor heraldice, problemele teoretice și practice legate de compunere, descrierea, desenarea, citirea, interpretarea și atribuirea stemelor de orice tip" [9, p.9]. Însușindu-ne „sarcina cercetătorului de blazoane" [9, p.9], vom parcurge genealogia stemelor de stat ale României și Republicii Moldova.

În istoria României, preocupările legale privind stabilirea stemei de stat au început concomitent cu dezbaterile pentru adoptarea Constituției din 1866. Conform Legii privind stabilirea stemei de stat, aceasta era descrisă astfel: „scutul scartelat, purtând în cartierele 1 și 4 (pe azur și respectiv pe aur) o acvilă cruciată și conturnată, cu zborul în jos, în culori naturale, în cantonul superior senestru aflându-se un soare de aur; în cartierele 2 și 3 (pe azur și respectiv pe roșu) un cap de bour, de asemenea în culori naturale, cu o stea cu cinci raze de argint, purtând în cantonul dextru, respectiv senestru superior, câte o lună crai-nou din același metal. Ecusonul central, broșând peste cele patru cartiere, va conține stema noii dinastii, scartelat de argint și negru. Scutul, timbrat de o coroană regală, este susținut la dextra de o femeie dacă ținând în mână dreaptă un arpi (pumnal dac), iar la senestra de un leopard lionat; sub tenanți, o eșarfă albastră cu deviza în litere de aur: <*Nihil sine Deo*>. Totul sub un mantou de purpură tivit cu franjuri de aur, căptușit cu hermină și timbrat de asemenea de o coroană regală" [8, p.160].

Stema de stat a României a fost modificată succesiv prin Legea din 11 martie 1872 (când au fost introduși în cartierul patru, pe azur, doi delfini afrontați de aur, scutul, timbrat de coroana regală, fiind susținut de doi lei cu coada trecută printre picioare) și după ridicarea țării la rangul de regat în anul 1881 (de data aceasta nu printr-o lege specială, ci prin simple uzanțe), „când s-a procedat

la înlocuirea coroanei regale de aur ce timbra mantoul de purpură cu coroana de oțel alcătuită din țeava unui tun capturat de armata română în războiul de independență din 1877, apoi schimbarea poziției cozilor celor doi lei servind ca suporți ai scutului (fiind acum purtate pe spate), cât și în sfârșit apariția ordinului Steaua României înființat de domnitorul Carol I în 1877" [8, p.161].

Ca urmare a desăvârșirii unității naționale a României din 1918, stema a fost modificată conform noilor realități statale prin Legea din 23 iunie 1921, conform căreia „armeriile noastre de stat au avut următorul aspect: scut de azur cu o acvilă de aur, cruciată, încoronată și cu atributele suverane (spada în gheara dextră și sceptrul în cea senestră) din același metal, purtând pe piept un scut scartelat, având la bază un triunghi în șef și pe centru un ecuson în abis. În cartierul unu, pe azur, o acvilă cruciată de aur cu ciocul și ghearele roșii, asuprită la dextra de un soare și la senestra de o lună crai-nou din același metal (Țara Românească); în cartierul doi, pe roșu, un cap de zimbru în culori naturale (Oltenia și Banatul, dar și Moldova, deoarece zimbrul înlocuise bourul încă de la începutul secolului al XIX-lea – *n.a.*); în cartierul patru, tăiat printr-o fascie roșie, în primul câmp, de azur, o acvilă neagră ieșind din linia fasciei, limbată roșu și însoțită la dextra de un soare și la senestra de o lună conturnată, ambele de aur; în câmpul al doilea, pe aur, șapte turnuri roșii, plasate 3, 4 (Transilvania); în triunghiul în șef de la baza scutului, pe azur, doi delfini afrontați, de aur (Dobrogea). Ecusonul în abis conține scartelatul de argint și negru al casei domnitoare. Scutul cu acvila este timbrat de coroana de oțel, susținut de doi lei de aur, limbați roșu, și decorat cu colanul ordinului Carol I. Deviza <*Nihil sine Deo*> se află înscrisă pe o eșarfă de azur cu litere de aur, plasată dedesubtul scutului și a celor doi suporți. Totul este așezat sub un mantou de purpură, tivit cu franjuri de aur, căptușit cu hermină și timbrat de o coroană regală de aur" [8, p.162]. Stema regală a României a fost valabilă între anii 1921-1947, nefiind însă consacrată prin Constituție ca simbol național, deși îndeplinea acest rol, atât convențional, cât și informal.

În Moldova, cea mai veche pecete dotată cu stemele ținuturilor este cea a Divanului Cnejiei Moldovei, valabilă între anii 1806-1812, iar prima stemă domnească moldoveană este cea a domnitorului Scarlat Callimachi, alcătuită în urma poruncii sale dată în 1815 Divanului țării, care la rândul său a încredințat sarcina compunerii ei lui Gheorghe Asachi, pe atunci profesor la Academia domnească din Iași. Stema însoțind portretul domnitorului Moldovei de pe foaia de titlu a Codului Callimachi din 1817 a avut ca model sigiliul dotat cu stemele de ținuturi al Divanului, însemn din care au fost îndepărtate cele cinci embleme ale districtelor care nu mai aparțineau vechiului Principat al Moldovei. [8, p.19]

3. Simbolurile naționale în Constituția României din 1991

În Constituția României din 1991, simbolurile naționale sunt consacrate în articolul 12, alături de limba oficială. Acest articol precizează că drapelul României este tricolorul, cu culorile dispuse vertical: albastru, galben și roșu, Ziua națională este 1 Decembrie, iar imnul național este „Deșteaptă-te, române!”. Tot aici se face referire la stema țării și la sigiliul statului.

Această enumerare nu este doar formală, ci exprimă o continuitate juridică și simbolică a tradițiilor statale și constituționale românești. Faptul că ele sunt desemnate în chiar textul constituției indică dorința legiuitorului constituant de a păstra și ocroti aceste elemente de identitate într-un cadru juridic superior. De asemenea, simbolurile sunt ocrotite de norme penale (și contravenționale), ceea ce le conferă o funcție normativă dublă: afirmativ-identitară și protectiv-represivă.

4. Simbolurile naționale în constituția Republicii Moldova din 1994

Constituția Republicii Moldova consacră simbolurile de stat tot în articolul 12, într-o manieră similară cu cea a Constituției României, menționându-se că drapelul de stat este tricolorul: albastru, galben și roșu, cu stema de stat imprimată în centrul benzii galbene. Stema de Stat a Republicii Moldova este descrisă astfel: „reprezintă un scut tăiat pe orizontală având în partea superioară cromatică roşie, în cea inferioară – albastră, încărcat cu capul de bour având între coarne o stea cu opt raze. Capul de bour este flancat în dreapta de o roză cu cinci petale, iar în stînga de o semilună conturnată. Toate elementele reprezentate în scut sunt de aur (galbene). Scutul este plasat pe pieptul unei acvile naturale purtînd în cioc o cruce de aur (acvila cruciată) şi ţinînd în gheara dreaptă o ramură verde de măslin, iar în cea stîngă un sceptru de aur”.

Alegerea tricolorului ca Drapel Oficial de Stat al Republicii Moldova nu a fost rodul unei întâmplări și are o argumentare istorică. Cele trei culori – albastru, galben, roșu – au semnificaţii specifice. Astfel, culoarea albastră simbolizează cerul senin, pacea, viaţa fără de războaie, caracterul pașnic al poporului moldovenesc, iar culoarea galbenă simbolizează recoltele bogate ale lanurilor de grâu și de porumb, ale viilor sub razele soarelui auriu; culoarea roșie reprezintă sângele vărsat de strămoșii neamului [10, p.72].

Potrivit analizei autorului Cezar Mînăscurtă, simbolurile naționale ale Republicii Moldova au fost repuse în circuitul instituțional în perioada post-sovietică, într-un proces pe care autorul îl numește „renaștere simbolică”

[11, p.60]. Acesta a constat nu doar într-o restaurare formală a unor însemne istorice, ci într-un efort conștient de reconectare la tradițiile identitare proprii, reprimate în timpul regimului sovietic. Stema adoptată, ce încorporează acvila, crucea, ramura de măslin și sceptrul, este rezultatul unei sinteze simbolice menite să armonizeze moștenirea culturală românească cu aspirațiile de suveranitate ale noului stat. Același autor arată că simbolurile naționale nu sunt doar expresii grafice ale statalității, ci veritabili vectori ai unei politici a memoriei, care încearcă să restituie conștiinței colective elemente de identitate națională profundă. Ele reprezintă totodată un răspuns la fracturile istorice produse de ocupația sovietică, constituind o formă de rezistență culturală și de reafirmare a specificului național.

În acest sens, simbolurile devin un liant între trecut și prezent, între identitatea istorică și construcția constituțională contemporană (11, p.62).

La rândul său, heraldistul Silviu Andrieș-Tabac, în calitate de coordonator al lucrării „Simbolurile naționale ale Republicii Moldova", a contribuit esențial la efortul de sistematizare și explicare a istoriei, evoluției și semnificației simbolurilor naționale moldovenești (12). În recenzia sa academică asupra volumului colectiv „Simbolurile Naționale ale Republicii Moldova", coordonat de heraldistul contemporan, Silviu Andrieș-Tabac, Constantin Șișcan evidenția rolul simbolurilor în consolidarea sentimentului de apartenență colectivă, într-un spațiu politic fragil, marcat de concurențe simbolice și narative. Recenzentul a subliniat că simbolurile naționale trebuie nu doar proclamate, ci și interiorizate, asumate de corpul social, prin educație, cultură și practici instituționale coerente (13, p.2).

Această dinamică explică diferențele inerente față de heraldica statului român, deși baza lor culturală și istorică rămâne comună. Dacă în România simbolurile naționale exprimă o continuitate statală recuperată după Revoluția din decembrie 1989 (excluzând reprezentările oficiale ale statului comunist), în Republica Moldova ele sunt încărcate de semnificații de redescoperire și de reconstrucție identitară, într-un climat geopolitic mult mai ambiguu din 1991 încoace.

5. Analiza comparativă și interpretarea unor fenomene emergente în heraldica statală a celor două țări

Ambele constituții consacră simbolurile naționale ca elemente identitare fundamentale. Structura dispozițiilor constituționale este similară, iar simbolurile au în mare parte o genealogie comună. Totuși, în Republica Moldova,

funcția simbolurilor este dublată de efortul de construire a unei identități politice autonome, ceea ce generează diferențe vizuale și de interpretare: „în crearea imaginii Moldovei drept o ţară cu un specific naţional deosebit în domeniul heraldic, drept o ţară cu tradiţii artistice bogate, crescute sub razele sufletului unui popor harnic şi paşnic” (13, p.2).

Dacă în România, simbolurile exprimă continuitatea unui stat consolidat istoric și constituțional, în Republica Moldova, ele poartă marca unui proces de reconfigurare post-sovietică, în care echilibrul dintre moștenirea comună provenită din aceeași istorie medievală și modernă a Țărilor Române, cu deosebirile temporale și teritoriale determinate de evoluțiile geopolitice, și voința de suveranitate statală este constant negociată și afirmată. (14, site cit.)

În ceea ce ne privește, am observat două fenomene para-constituționale, care se petrec în domeniul simbolurilor naționale ale celor două țări. În România, fiind lăsată la nivelul de reglementare al legii organice, stema de stat stabilită prin Legea nr. 102/1992, a fost modificată prin Legea nr. 146/2016, în sensul revenirii Coroanei de Oțel pe capul acvilei, descrierea stemei fiind acum următoarea: „Scutul mare, pe albastru, are o acvilă de aur cu capul spre dreapta încoronată, cu ciocul şi ghearele roşii, cu aripile deschise, ţinând în cioc o cruce ortodoxă din aur, în gheara dreaptă o sabie, iar în gheara stângă un buzdugan.» (conform art. 1, alin. 2, din Legea nr 146/2016). Această recuperare simbolistică poate fi interpretată drept efectul unei lărgiri semantice a spectrului tradițiilor democratice ale poporului român și al unei tentative de a integra un simbol monarhic într-o viziune identitară republicană, reevaluând istoria constituțională drept un întreg viu și nu ca o succesiune discontinuă de regimuri politice, aspect pe care încercăm să-l dezvoltăm într-o altă lucrare proprie (15, p.1).

Fenomenul este inspirat, în parte, de modelul italian, unde o serie de simboluri neoficiale – cocarda tricoloră, Stella d’Italia, Italia turrita, arborele de căpșuni, lupul latin, vrăbiuța sau steaua cu cinci colțuri – deși nu sunt reglementate legislativ, s-au sedimentat în imaginarul colectiv ca elemente identitare durabile (16, site.cit.). Compararea celor două paradigme evidențiază o diferență de filosofie politică: dacă Italia mizează pe forța tradiției culturale și a conștiinței istorice implicite pentru validarea simbolurilor complementare, în Republica Moldova asistăm la o tentativă de cristalizare legislativă a acestora, ca o cale de a stabiliza simbolic un imaginar național emergent.

Terenul simbolurilor naționale complementare oferă, astfel, un cadru fertil pentru o posibilă simbioză identitară moldo-română. Recunoașterea unor simboluri culturale, naturale și istorice comune poate deveni o punte de legătură

între două entități statale aflate în căutarea armonizării între continuitate istorică și afirmare suverană.

În această zonă de interferență simbolică, se poate reconstrui o conștiință comună, fără a forța alte procese politice, dar consolidând un spațiu axiologic și afectiv comun.

• Concluzii și anticipări

Studiul simbolurilor naționale în Constituțiile României și Republicii Moldova dezvăluie o arhitectură normativă comună, dar marcată de accente identitare și direcții evolutive proprii fiecărui stat. Dacă în România aceste simboluri consacră o memorie instituțională consolidată și o tradiție istorică coerentă, în Republica Moldova ele reflectă un travaliu de (re)definire a suveranității și un efort vizibil de construire a unei identități statale distincte. În contextul actual, o înțelegere mai profundă a rolului simbolurilor poate contribui la întărirea conștiinței constituționale și la consolidarea unei relații mai substanțiale între cele două state, fundată nu doar pe afinități istorice sau culturale, ci și pe valori, tradiții și simboluri convergente.

Istoria recentă, dar și cercetările din sfera simbolurilor, reclamă o deschidere interdisciplinară tot mai accentuată. Aceasta implică depășirea granițelor conceptuale tradiționale și orientarea spre câmpurile fertile ale sociologiei imaginarului, semioticii, antropologiei politice și științelor comunicării. Traversarea drumului de la simbol la realitatea generatoare a simbolului înseamnă o scufundare în inconștientul colectiv care modelează vizibilul, o tentativă de a pătrunde în acea zonă fertilă, dar riscantă, unde vizibilul și invizibilul, raționalul și afectivul, istoria și mitul se întrețes [17, p.171].

Arhitecturile simbolice convenționale – stema, drapelul, sigiliul, dar și florile, păsările, sărbătorile sau emblemele naturale – devin astfel coduri ale imaginarului colectiv. Ele sunt nu doar semne, ci și noduri de sens în care se condensează traiectorii istorice, aspirații naționale și proiecții axiologice. Sociologia imaginarului ne ajută să le interpretăm nu doar ca elemente decorative sau formale, ci ca instrumente de comunicare simbolică ce vehiculează identitate, apartenență, legitimitate și voință politică.

De aici se ridică, firesc, întrebări de o intensitate simbolică aparte: va reveni stema de stat a României pe drapelul național, în spiritul tradiției vexilologice naționale și a unei simetrii simbolice cu Republica Moldova? Iar pe de altă parte, Coroana de Oțel – purtată azi de acvila românească, intrată astfel în patrimoniul tradițiilor democratice ale poporului român – va fi așezată și pe

capul acvilei moldovenești, într-un gest de convergență heraldică și istorică în sensul unui viitor comun?

Aceste anticipări nu trebuie înțelese ca simple speculații, ci ca expresii ale unei dinamici identitare care poate fi orientată – cu înțelepciune istorică și sensibilitate politică – spre crearea unui orizont comun. Într-o epocă în care simbolurile sunt adesea revalorizate pentru a susține coeziunea socială și imaginarul colectiv, asemenea gesturi de resemnificare pot avea un rol profund, în sensul a recunoașterii statale reciproce. Astfel, viitorul heraldicii și simbolisticii naționale ar putea deveni o punte de dialog identitar, pe baze istorice și genealogice comune.

• Referințe bibliografice:

1. IONESCU, Cristian, *Tratat de drept constituțional contemporan,* Ediția 3, - revăzută și adăugită – Ed. C.H. Beck, 2019
2. BĂLAN, Marius, *Drept constituțional și instituții politice. Vol. 1, Teoria generală a statului și a constituției. Constituția română în context contemporan,* Ed. Hamangiu, București, 2015,
3. DĂNIȘOR, Dan-Claudiu, *Constituția României comentată. Titlul I. Principii generale,* Ed. Universul Juridic, București, 2009,
4. STĂNESCU, Lucian-Sorin, *Despre simboluri de stat, sărbători naționale și forme de guvernământ sau de ce nu are România o zi a Republicii, https://www.researchgate.net/publication/380929806_DESPRE_SIMBOLURI_DE_STAT_SARBATORI_NATIONALE_SI_FORME_DE_GUVERNAMANT_SAU_DE_CE_NU_ARE_ROMANIA_O_ZI_A_REPUBLICII,* accesat: 27.05.2025,â
5. GUȚAN, Manuel, *Identitate constituțională și identitate națională*, în „Revista de Drept Public”*,* nr. 4/2008,
6. GUCEAC, Ion, *Rădăcinile istorice ale Constituției,* în Revista „Akademos”, nr. 2 (29), iunie, 2013, disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Radacinile%20istorice%20ale%20constitutiei.pdf, (accesat: 27 mai 2025)
7. CĂLINOIU, Constanța, „Un nou cadru epistemologic constituțional în context european”, în, Mihai Apostolache (coord.), *Constituția și societatea contemporană,* Ed. Universitară, București, 2014,
8. CERNOVODEANU, Dan, *Știința și arta heraldică în România*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977,

9. ANDRIEȘ-TABAC, Silviu, *Introducere în heraldică: noțiuni generale și întregiri la armorialul teritorial românesc,* Ed. Universității București, 2008,

10. NEGRU, Boris, „Simbolurile naționale, art. 12-14”, în Klaus Sollfrank (coordonator), *Constituția Republicii Moldova: comentariu*, Ed. Arc, Chișinău, 2012,

11. MÎNĂSCURTĂ, Cezar, *Renașterea simbolurilor național-statale ale Republicii Moldova*, în *Revista Moldoscopie*, nr. 1(XLVI), 2009,

12. ANDRIEȘ-TABAC, Silviu, (coord.), *Simbolurile naționale ale Republicii Moldova*, Editura Lexon-Prim, Chișinău, 2020

13. ȘIȘCAN, Constantin, *Recenzie la cartea „Simbolurile naționale ale Republicii Moldova”*, în *Revista Filosofie, Sociologie și Științe Politice*, nr. 2/2021, disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Recenzie%20la%20cartea%20Simbolurile%20nationale%20ale%20Republicii%20Moldova.pdf [accesat mai 2025],

14. TAȘCĂ Mihai, *Patrimoniu: simbolurile naționale ale Republicii Moldova*, disponibil la: https://enciclopedia.asm.md/?p=444, accesat: 27 mai 2025,

15. STĂNESCU, Lucian-Sorin, *Un nou efect al constituționalizării tradițiilor democratice ale poporului român: modificarea Legii stemei și a sigiliului statului,* disponibil la: https://www.researchgate.net/publication/358411471_UN_NOU_EFECT_AL_CONSTITUTIONALIZARII_TRADITIILOR_DEMOCRATICE_ALE_POPORULUI_ROMAN_MODIFICAREA_LEGII_STEMEI_SI_A_SIGILIULUI_STATULUI, (accesat: 27 mai 2025)

16. Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale, *I simboli dell'Italia*, disponibil la: https://www.esteri.it/it/italia/simboli-nazionali/ [accesat la 27 mai 2025],

17. NICOARĂ, Simona, NICOARĂ, Toader, *Mentalități colective și imaginar social*, Presa Universitară Clujeană/Mesagerul, Cluj-Napoca, 1996.